ВІСНИК науки та освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE) № 2(32)2025
серії: філологія, культура і мистецтво, педагогіка, історія та археологія, соціологія
Bulletin of Science and Education

УДК 008:378

https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-2(32)-1523-1539

Гончарук Валентина Анатоліївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань, https://orcid.org/0000-0002-7323-0590

Єпик Лариса Іванівна кандидат історичних наук, доцент кафедри туризму, Сумський національний аграрний університет, м. Суми, https://orcid.org/0000-0001-5160-6529

Кириченко Олена Анатоліївна викладач, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Полтава, https://orcid.org/0000-0002-2347-7245

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВИКЛАДАННЯ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Анотація. У статті досліджено основні проблеми, з якими стикаються заклади вищої освіти (далі – ЗВО) та викладачі під час викладання дисциплін, пов'язаних з українською культурою. Проаналізовано глобалізаційні процеси, їхній вплив на розвиток суспільства загалом та його культурну складову зокрема. Розглянуто наслідки глобалізації для українського суспільства, його національної ідентичності та культурного розвитку. Особливу увагу приділено значенню викладання української культури у ЗВО як чинника націєтворення, формування національної самобутності та зміцнення культурної ідентичності. Окреслено сучасні підходи до викладання цих дисциплін в умовах, що визначаються глобалізаційними процесами та цифровізацією освітнього простору. Проаналізовано вплив обмежень, зумовлених пандемією COVID-19 та повномасштабною війною в Україні, на викладання й вивчення української культури у ЗВО. Мета дослідження – проаналізувати особливості викладання української культури в умовах глобалізації освіти та визначити шляхи підвищення його ефективності. Для досягнення поставленої мети застосовано методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення. За результатами дослідження встановлено, що, попри значний націєтворчий потенціал української культури, її представлення як навчального предмета у ЗВО, залишається

обмеженим. Доведено, що вивчення культурної спадщини України сприяє формуванню національної ідентичності молодого покоління, усвідомленню ним своєї належності до українського народу, розвитку соціальних компетентностей, навичок командної роботи та професійного зростання. Наголошено на необхідності використання сучасних педагогічних підходів і цифрових технологій для підвищення зацікавленості здобувачів освіти у вивченні української культури.

Ключові слова: культурна ідентичність, освітня мобільність, міжкультурна комунікація, національні цінності.

Honcharuk Valentyna Anatolyivna PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Ukrainian Studies and Relevant Teaching Methodologies, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, https://orcid.org/0000-0002-7323-0590

Yepyk Larysa Ivanivna PhD in History, Associate Professor of the Department of Tourism, Sumy National Agrarian University, Sumy, https://orcid.org/0000-0001-5160-6529

Kyrychenko Olena Anatolyivna Lecturer, State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University", Poltava, https://orcid.org/0000-0002-2347-7245

UKRAINIAN CULTURE AND THE SPECIFICS OF ITS TEACHING IN THE GLOBALIZED EDUCATIONAL SPACE

Abstract. The article examines the main problems faced by higher education institutions and teachers in the process of teaching disciplines on Ukrainian culture. The characteristics of globalization processes, their impact on the general development of society and its cultural component are presented. In this context, the impact of globalization on Ukrainian society, its national identity and cultural development is considered. In view of this, the issue of teaching Ukrainian culture in higher education institutions as one of the factors of nation-building, the formation of national identity and originality becomes important. Attention is drawn to the approach to teaching these disciplines in the conditions that have developed under the influence of globalization processes and the digitalization of society. The impact of the restrictions associated with the coronavirus pandemic and the full-scale war in Ukraine on the study of Ukrainian culture in higher education institutions is outlined. The purpose of the article is to analyze the features of teaching Ukrainian culture in the educational

environment, which was formed under the influence of globalization processes. To conduct a scientific study, methods of cognition were used, in particular, analysis, synthesis, comparison and generalization. As a result of scientific research, it was found that, despite the wealth of forms and manifestations and nation-building potential, Ukrainian culture is poorly represented as an academic subject in higher education. It is proven that the study of the cultural heritage of the Ukrainian people contributes to the formation of national identity in the younger generation, their awareness of themselves as part of a particular people, contributes to the development of teamwork skills, skills necessary for activity in society, professional growth and general development of the individual. To increase interest on the part of students, the teacher should apply various methods and techniques using digital technologies.

Keywords: cultural identity, educational mobility, intercultural communication, national values.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство характеризується стрімким розвитком інформаційних та комунікаційних процесів і технологій, які активно інтегруються в наукову, духовно-культурну сферу й повсякденне життя людини. Комп'ютеризація та інформатизація є закономірним етапом еволюції цивілізації, що переходить на якісно новий рівень свого розвитку. Водночас ці процеси сприяють активізації міжкультурних комунікацій в інформаційному суспільстві, що забезпечують продуктивну взаємодію етнокультур, впливають на механізми міжкультурної взаємодії та трансформацію етнічних процесів у контексті глобального інформаційного обміну.

Глобалізаційні процеси, що охоплюють усі сфери суспільного життя, зумовлюють поступове стирання меж між державами, зокрема в культурному аспекті. Це, відповідно, сприяє поширенню масової культури, яка часто характеризується поверховістю, шаблонністю та відсутністю глибинного змістового наповнення. У таких умовах особливо важливим є впровадження у ЗВО дисциплін, що розкривають багатство української культури та сприяють збереженню національної ідентичності.

Актуальним завданням у цьому контексті є аналіз викладання курсу з української культури у ЗВО, що дозволить не тільки зберегти та передати традиції, але й активно впливати на формування національної свідомості молодого покоління. Важливою складовою є інтеграція сучасних підходів до викладання, що сприяють поглибленому розумінню культурної спадщини через використання новітніх технологій та міждисциплінарних методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська культура, її особливості та персоналії, багатство форм і феномени давно є предметом

наукових студій дослідників. У контексті глобалізаційних процесів, які зараз відбуваються, вивчення культури рідного народу є особливо актуальним. Для розкриття змісту нашого дослідження насамперед важливо проаналізувати наукові праці, у яких розглядається сутність глобалізаційних процесів та місце української культури в них. Наприклад, О. В. Титар розглянула глобалізацію як антропологічну спробу побудувати грандіозну ієрархію без ієрархій. Науковиця вважає, що українська культура має подолати глобалізаційні ризики за допомогою культурного посередництва, мультикультуралізму та національних традиційних культурних стратегій [1]. Українську культуру в межах глобалізаційних процесів дослідив М. Т. Степико, наголошуючи на тому, що глобальні практики не сприяють збереженню й розвитку української національної ідентичності та стабільності суспільства [2]. На європейську спрямованість культурної спадщини України вказує С. Г. Мартиненко [3].

Варто виокремити дослідження таких науковців, як Л. І. Шевченко [4], Л. В. Богиня, Є. В. Горбенко [5], В. Гончарук, Г. Побережець, С. Михайленко, І. Бойко[6], які присвячені особливостям, методології та методиці викладання української культури у ЗВО. Важливе значення для розуміння процесу викладання «Історії української культури» як навчального предмета має досвід В. Г. Грінченка [7]. Методологічні засади та особливості викладання історії української культури у ЗВО детально висвітлила Л. М. Довга, яка проаналізувала основні принципи його викладання [8] й запропонувала рекомендації щодо оптимізації цього процесу [9].

Дослідження феноменів, напрямів та видатних постатей української культури дають змогу глибше проаналізувати особливості її викладання у ЗВО. Так, Н. Л. Юган зосередила увагу на жанровій та тематичній специфіці сучасної української драматургії [10]. В. М. Піщанська підкреслює роль українського козацтва як важливого чинника у формуванні та розвитку духовної культури України XVII–XVIII ст. [11]. Літературознавець Є. О. Іщенко досліджував багатогранність творчості Василя Стуса, акцентуючи на мотиві смерті в його творах. Учений наголошував, що мистецький спадок поета найчастіше розглядали крізь призму національно-патріотичних і політичних аспектів, залишаючи поза увагою його глибокий філософський та екзистенційний зміст [12].

Мета статті – проаналізувати особливості викладання української культури в умовах глобалізації освіти та визначити шляхи підвищення його ефективності.

Завдання дослідження:

1) з’ясувати вплив глобалізації на українську культуру;

2) проаналізувати стан викладання дисциплін з української культури в закладах вищої освіти;

3) схарактеризувати методи та моделі, що використовуються для ознайомлення здобувачів освіти з культурними досягненнями.

Виклад основного матеріалу. У сучасному глобалізованому просторі відбуваються суттєві зміни в обміні інформацією між традиційними культурами та етнокультурами. Глобалізація зазнає якісних трансформацій: від «одномірної» глобалізації початку XX століття до «багатовимірної» глобалізації XXI століття. Це явище призводить до нівелювання не лише національних ринків, мов і індустрій, а й візуальних образів та поведінкових стратегій [1, с. 65].

Проте глобалізація не лише сприяє інтеракції різних культур, прискоренню світових інформаційних потоків, що забезпечують більш тісне єднання народів і збагачують їх комунікацію. Водночас ці процеси зумовлюють такі наслідки глобалізації, як диференціацію, фрагментацію, локалізацію, трайбалізм мігрантських спільнот, культурну уніфікацію, ментальний колоніалізм, споживацтво, конформізм, консюмеризм тощо.

Особливістю української культури є її здатність до синтезу з новим, зберігаючи при цьому стабільність. Попри це, інтеграція України у світовий економічний і культурний процес на основі глобальних практик не завжди сприяє збереженню та розвитку національної ідентичності й стабільності суспільства. Відсутність ефективних організаційно-правових та адміністративних механізмів, а також належної державної фінансової та інформаційної підтримки національної культури призвела до поширення явищ культурної уніфікації, зокрема до поступової втрати зв'язку духовних основ суспільного життя з національно-культурними архетипами, цінностями та традиціями [2, с. 5]. У контексті України це може призвести до нівелювання культурних відмінностей через масову культуру, уніфікацію способу життя та утвердження універсальних культурних стереотипів, що загрожує зникненню національної самобутності та індивідуальності українського народу.

Основним фактором оптимізації ролі України в глобалізаційних процесах є формування національної ідентичності, що в умовах постмодерного світу є надзвичайно складним і суперечливим завданням. Це зумовлено тим, що класичні проблеми побудови модерної української нації ще не розв'язані, тоді як глобалізований світ уже диктує нову систему координат для цього процесу [2, с. 5].

Для збереження культурної й національної ідентичності важливо виховувати в майбутніх поколінь повагу та любов до надбань предків, прищеплюючи цінності й традиції, що формувалися протягом століть. У цьому контексті важливим є вивчення та викладання курсу з української культури у ЗВО. Навчальні дисципліни, що охоплюють історію та розвиток української культури, ознайомлюють здобувачів освіти з роллю культури в соціальному житті, сприяють формуванню цілісного уявлення про досягнення матеріальної й духовної культури українського народу.

Вивчення української культури охоплює мову, літературу, мистецтво, релігію, народні традиції та інші складові, що виражають національну ідентичність. Вона не лише відображає історичний шлях розвитку, а й відіграє важливу роль у формуванні сучасної самосвідомості громадян, що особливо актуально в контексті здобуття незалежності України та трансформації її національної ідентичності [6, с. 987].

Науковець С. Г. Мартиненко зазначає, що «культура – це ментальність, серце і душа українського народу. … Шануючи минуле нашої нації, її історичні традиції та досягнення, завжди маємо пам'ятати, що культурні надбання українського народу необхідно зберігати й поповнювати, адже, на думку першого президента УНР М. Грушевського, народ, який не шанує свого минулого, не має сьогодення і не матиме майбутнього» [3, с. 268]. Ці слова підтверджують важливість викладання дисциплін, що стосуються історії української культури, для формування національної ідентичності, громадянської свідомості та самоусвідомлення.

Особливу увагу варто приділяти вивченню досвіду й методики викладання цих предметів у ЗВО. Так, В. Г. Грінченко, викладаючи курс «Історія української культури», звертає увагу здобувачів на характерні явища, пов'язані із запозиченням та адаптацією європейських культурних впливів в українському контексті. Цей матеріал часто викликає зацікавленість, особливо якщо супроводжується наочними прикладами. Для цього він проводить паралелі, порівнюючи культурні здобутки України з типологічно схожими загальноєвропейськими [7, с. 175]. Серед наведених ним прикладів – іконографічний образ Богородиці в сакральному мистецтві середньовічної України та Італії; романський, ренесансний, бароковий стилі, прояви яких можна знайти в архітектурі, графіці, літературі, музиці українських регіонів; портретні та живописні традиції, спільні для західноєвропейських та українських митців нового та новітнього часу та ін. [7]. Подібні порівняння – це підтвердження зв'язків українського мистецтва з європейським, запозичення явищ загальноєвропейської культури та інтерпретація їх відповідно до українських культурних традицій і проявів.

Одним із найяскравіших прикладів таких запозичень є мистецтво козацького бароко. Українське козацтво стало основною рушійною силою в розвитку української духовної культури XVII–XVIII століть [11, с. 82]. Козацька культура може бути розглянута як прояв діяльності барокової людини, що відображала певні історичні та культурно-історичні обставини. Козацьке бароко виявлялося не лише в архітектурі, скульптурі та малярстві, а й у музиці, літературі, відтворюючи стилістичні й філософські засади барокової доби. Барокові мотиви, перенесені із західноєвропейської традиції на український культурний ґрунт, створили унікальне явище з багатими й різноманітними формами проявів. Таким чином, вивчення української культури через призму загальноєвропейської культурної

спадщини є одним зі шляхів викладання цієї дисципліни у ЗВО, що дозволяє розглядати розвиток української культури в контексті європейських традицій протягом її історії.

Науковиця Л. В. Хмельницька наголошує на важливості персоніфікації в процесі розкриття тем з історії мистецтва, літератури, музики, вказуючи, що такий підхід є невіддільним сегментом процесу національно-патріотичного виховання молоді, зокрема здобувачів ЗВО. Учена пропонує особливу увагу приділяти вивченню творчої спадщини та біографічних даних видатних українських літературних діячів, які постраждали від радянського тоталітарного режиму [13, с. 101]. Одним із таких митців є поет Василь Стус, спадщина якого досі не отримала належної оцінки ні літературознавців, ні шанувальників поезії. Це пояснюється не лише тим, що його творчість була замовчувана, а й через нерозкриті глибини його поетичних рядків. Зокрема, проблематика смерті у творчості Стуса як важливий концепт залишалася малодослідженою. У 1990-ті роки його вірші здебільшого аналізували в контексті патріотичних і політичних мотивів, нехтуючи філософсько-психологічним виміром [12, с. 69].

Вивчення української культури неможливе без ознайомлення з сучасною драматургією, що є важливим складником театрального розвитку. Як зазначає Г. В. Бабинська, «саме цей рід літератури визначає ідейно-тематичне спрямування та творчий рівень театру» [14, с. 148]. Проте ситуація змінюється з початку 2000-х років: з'являються періодичні видання, альманахи та антології, що публікують драматургічні твори («Сучасна українська драматургія», 2005 р.; «Курбасівські читання», з 2006 р.; «Брехтівський часопис», з 2013 р.), а також збірники п'єс сучасних українських авторів («Драматургія: класика і сучасність», 2002 р.; «Пробудження», 2004 р.; «Драма. UA», 2013 р.). У 2012 році вийшов бібліографічний покажчик сучасної української драматургії «Авансцена» (Київ – Львів). З'являються також сайти, на яких можна знайти твори сучасних національних драматургів.

Сучасна драматургія характеризується високим художнім рівнем творів, зокрема завдяки експериментальним інтенціям та новаторським рисам. Українські автори є учасниками та переможцями конкурсів і фестивалів театрального мистецтва в Україні та за кордоном. У драматургії 2000-х – 2010-х рр. набувають великої популярності п'єси з «ірреальним» («нереальним») хронотопом, передусім п'єси-фантасмагорії та фантасмагорії-фарси, які ґрунтуються на фантастичних сюжетах (С. Щученко «Повернення» (2006), «F.ART» (2013), Ж. Безп'ятчук «Суд» (2013), «Труба» (2014), А. Наумов «Вперед, в Обітоване» (2014), Н. Л. Мірошниченко (Неда Неждана) «Угода з ангелом» (2011), П. Ар'є «Кольори» (2007), В. Коваленко «Дзеркало» (2014) [10, с. 203].

Зрозуміло, що викладання гуманітарних дисциплін у ЗВО є важливою умовою для успішного функціонування сучасних демократій. Адже, попри високий рівень професійних знань і навичок, відсутність усталених людиноцентричних та екологічних цінностей може призвести до поширення деструктивних явищ у цивілізаційному просторі. Водночас гуманітарні науки сприяють розвитку критичного мислення, рефлексії та вихованню поваги до різноманітності світу, національних культур і їхньої унікальності.

Сучасний підхід полягає в тому, щоб не протиставляти точні науки, які забезпечують прогрес через матеріальні зміни, гуманітарним, що традиційно сприймаються як джерело лише суспільних рефлексій. Навпаки, важливо розглядати гуманітарні науки як практичні види діяльності, такі як 1) збереження минулого («curating»), 2) його актуалізація («conveying»), 3) культурна критика («criticizing») та 4) творення нового («composing»). Такий підхід відкриває перспективи для переосмислення гуманітаристики в сучасному світі та вдосконалення методів викладання гуманітарних дисциплін у ЗВО [15, с. 217–218].

Особливості вивчення історії та української культури у ЗВО зумовлені насамперед науковим характером цих дисциплін. Вони базуються на дослідницькій діяльності, що передбачає аналіз різноманітних історичних джерел і, з огляду на обмеженість доступної інформації та її відносну достовірність, є суб'єктивними за своєю природою. Це також впливає на підхід до вивчення цих предметів у ЗВО. Основні моделі викладання, зокрема української культури, наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Моделі викладання в українських ЗВО

№	Модель	Характеристика
1	Викладач – транслятор знань	Здобувачі освіти виконують пасивну роль, вони позбавлені можливості впливати на формування знань, що призводить до одновекторного потоку інформації. Освітній процес здебільшого базується на лекціях, використанні підручників та конспектів і завершується традиційним іспитом.
2	Студентоорієнтована	Модель зосереджена на здобувачеві освіти, його інтелектуальному розвитку. Викладач виконує роль наставника, який підтримує майбутніх фахівців у процесі формування їхніх знань через активну взаємодію, дебати та рефлексію.
3	Інтерактивна	Викладач і здобувач є рівноправними учасниками освітнього процесу. Ця модель містить елементи співпраці та взаємодії, забезпечуючи баланс між традиційними й сучасними методами навчання.

Джерело: складено авторами на основі [6, с. 990].

Проблема викладання гуманітарних дисциплін полягає не лише в моделі навчання, а й у змістовному наповненні самих дисциплін. Зокрема, коли йдеться про предмети, пов'язані з українською культурою, то на початку незалежності було запроваджено нормативну дисципліну «Історія культури» як інструмент формування відчуття причетності до українського культурно-національного простору. Проте це було зроблено без чіткого осмислення поняття «українська культура» як наукової категорії або дидактичної дисципліни, а підручники здебільшого повторювали шкільний курс історії чи літератури. Проблеми з викладанням та змістом цієї дисципліни з часом стали систематичними: її поступово вилучали з навчальних планів та переводили з нормативної у вибіркову, що призводило до того, що студенти сприймали предмет як необхідний, але нецікавий [15, с. 219].

В українському науковому дискурсі неодноразово порушувалося питання щодо змістовного наповнення та методів викладання дисципліни «Історія української культури», проте ці спроби, як правило, не мали значних результатів. Дослідниця національної спадщини, професорка Національного університету «Києво-Могилянська академія» Л. М. Довга зазначає, що для того, щоб історія національної культури була корисною для здобувачів освіти, її потрібно викладати, акцентуючи на особистісному характері світогляду кожної культурно-історичної епохи, інтегруючи історико-філософський дискурс у вивчення національної культури. Важливо також чітко визначити мету курсу, відповідно до інтелектуальних запитів сучасності, удосконаливши його зміст. Науковиця пропонує таке формулювання мети курсу: «Викликати у студентів зацікавленість українською культурою та надати їм початкові навички осмислення культурно-історичних процесів», а завдання «…полягає в тому, аби на підставі сучасних напрацювань вітчизняної та зарубіжної науки дати студентам достатній обсяг систематизованої інформації та ключ до її осмислення, що надалі дозволить їм формувати власне уявлення про становлення й розвиток української культури, а також допоможе переглянути деякі застарілі кліше й оцінки, засвоєні зі шкільних підручників, засобів масової інформації тощо» [9, с. 5].

Формуючи зміст лекцій, варто враховувати певні методологічні принципи розкриття кожної з тем заняття. Це забезпечить оптимальне наповнення лекційного матеріалу, дозволяючи уникнути як поверховості, так і надмірної складності, зберігаючи при цьому логічність викладу. Основні методологічні принципи висвітлення лекційних тем наведено на рис. 1.

Рис. 1. Методологічні принципи, які використовуються під час формування змісту лекцій

Джерело: складено авторами на основі [8, с. 81–82].

Загалом, Л. М. Довга надає методичні й методологічні рекомендації щодо тематики, спрямованості та наповнення лекційних і семінарських занять. Учена рекомендує уникати повторень матеріалу з курсу «Історія України» під час підготовки лекцій, що дозволить зробити їх більш цікавими, змістовними та зосередженими саме на аспектах української культури. Семінарські заняття мають доповнювати й розвивати матеріал лекцій, а не повторювати його проблематику. За словами науковиці, для підвищення зацікавленості здобувачів освіти та активнішої участі в обговоренні запропонованих тем варто проводити семінарські заняття не лише у форматі «питання-відповідь», а й застосовувати інші форми, наведені на рис. 2.

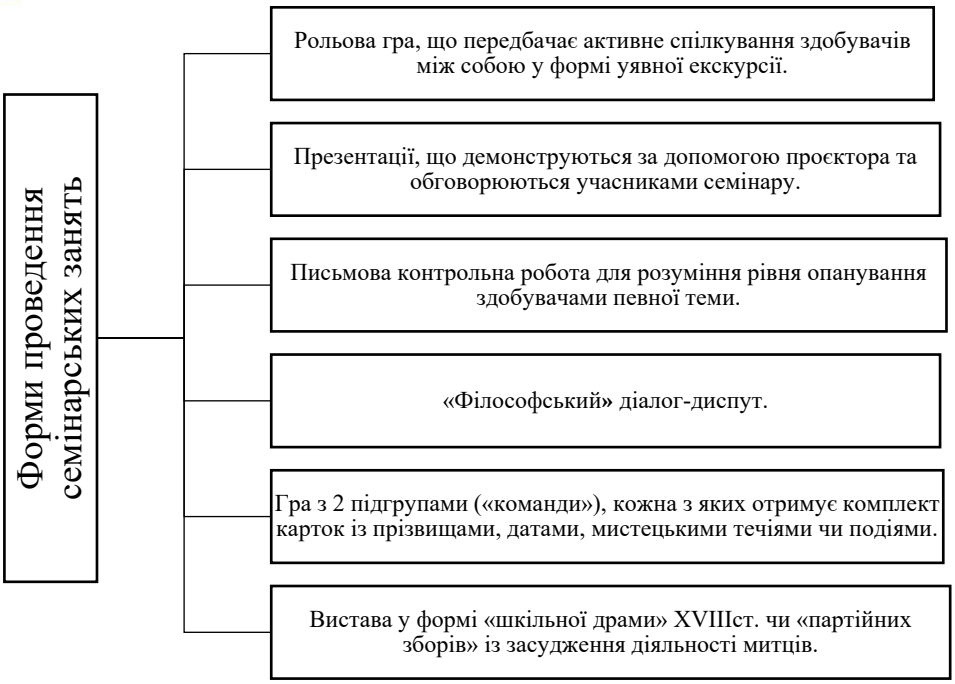

Рис. 2. Форми проведення семінарських занять
Джерело: розробка авторів за [9].

Сьогодні ЗВО в контексті викладання культурологічних дисциплін стикаються з численними викликами, зумовленими обмеженнями, що виникли через пандемію коронавірусу та війну в Україні. Це вимагає пошуку нових підходів та способів ознайомлення здобувачів із культурною спадщиною нашого народу. Одним з ефективних шляхів є цифровізація освітнього середовища, яка надає можливість слухати лекції в онлайн-форматі, переглядати записи концертів академічних і народних виконавців, відвідувати віртуальні музеї та виставки тощо. Такі новітні форми навчання, зокрема можливість синхронно відвідувати концерти, театральні вистави, перформанси та інсталяції, доповнюють освітній процес, надаючи здобувачам нові способи сприйняття культурних явищ.

Використання нових медіа, віртуальної реальності, організація екскурсій, перегляд і обговорення короткометражних фільмів, а також створення проєктів зі здобувачами освіти сприяє цікавій і різноманітній репрезентації української культури. Важливу роль у цьому відіграють інтерактивні елементи, зокрема навчальні презентації, створення живих інтерактивних плакатів, ігор, вікторин та тренувальних завдань на різних освітніх платформах [5, с. 275].

Одним з інноваційних підходів до вивчення української літератури є перегляд екранізацій творів українських класиків. Це дозволяє не лише ознайомитися з самим твором, але й отримати знання про семіотику

національних традицій, обрядів і ритуалів, а також побутових елементів, таких як оселя, одяг, їжа, забави та ігри. Для здобувачів освіти, які вивчають українську мову як іноземну, це є важливим інструментом для глибшого розуміння української культури, традицій та мови. В оптимальному варіанті здобувачі спочатку читають текст твору або його фрагмент, а для тих, хто вивчає українську мову як іноземну, надається переклад, що дозволяє порівняти, як вербально відображені в аутентичному тексті та його перекладі важливі культурні елементи – манера поведінки, міміка героїв, символіка побутових та культурних деталей.

Наступним етапом є перегляд кіноверсії твору, що супроводжується коментарями щодо техніки створення кінематографічних образів, порівняння їх із літературними засобами образотворення. Окрім цього, важливо розглянути напрями розвитку української літератури та кінематографа, а також аналіз ідіостилів письменника та режисера, що накладаються на відображення дійсності в їхніх творах. Особливу увагу варто звернути на відтворення соціальних, історичних та реальних матеріалів, які відображаються в текстах та фільмах.

Для перегляду пропонуються екранізації таких творів:

1. «Захар Беркут» Івана Франка (однойменний фільм 2019 р. режисерів А Сеітаблаєва та Дж. Вінна. «FILM.UA Group»).
2. «Записки Кирпатого Мефістофеля» Володимира Винниченка (однойменний фільм 1994 р. режисера Ю. Ляшенка).
3. «Тигролови» Івана Багряного (однойменний фільм 1994 р. режисера Р. Синька. «Укртелефільм»).
4. «Кисневий голод» Юрія Андруховича (однойменний фільм 1991 р. режисера А. Дончика. «Кобза Інтернейшнл Корпорейшн (Канада)», «СП Кобза (Україна-Канада)»).
5. «Фелікс Австрія» С. Андрухович (фільм режисера Х. Сиволап під назвою «Віддана» 2020 р. «FILM.UA Group») [4, с. 35–36].

Актуальною проблемою в освітньому середовищі є зменшення кількості аудиторних годин на викладання дисципліни «Історія української культури» на непрофільних спеціальностях, зокрема технічних, медичних, природничих та частково гуманітарних. Однак, попри те, що сучасні методики навчання орієнтують на посилення самостійної роботи здобувачів освіти, лише під керівництвом досвідчених викладачів майбутні фахівці можуть глибше осмислити значення традицій, звичаїв, досягнень мистецтва, науки й техніки. Це дає можливість не тільки визначити власні ціннісні орієнтири, але й прогнозувати майбутні культурні процеси, формуючи систему орієнтацій, яка сприяє утвердженню загальнолюдських цінностей і гуманітарного розвитку культури. Таким чином, вивчення

дисципліни «Історія української культури» у ЗВО сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості – професіонала, громадянина, патріота та творця [16, с. 138].

Крім того, вивчення курсу «Історія української культури» сприяє розвитку гнучких навичок (soft skills), які доповнюють технічні або професійні (hard skills) навички. М'які навички є важливими для будь-якої професійної діяльності, оскільки дозволяють швидко адаптуватися до нових умов, змінювати сферу зайнятості та виконувати нестандартні завдання. Здобувачі освіти, які вивчають цю дисципліну, розвивають навички комунікації, командної роботи, критичного мислення, управління інформацією, мультимедійної грамотності. Усе це безпосередньо впливає на процес викладання історії української культури, дозволяючи як викладачам, так і здобувачам ефективно використовувати інтерактивні методи навчання під час опанування навчального матеріалу. Курс «Історія української культури» відіграє важливу роль у формуванні світогляду, світовідчуття, а також у розвитку творчих умінь, навичок та естетичних смаків майбутніх фахівців. З огляду на це творчий підхід, оригінальність мислення та прагнення до реалізації індивідуальних цілей навчання є важливими умовами успішного освітнього процесу, що ґрунтується на вимогах до змісту гуманітарних дисциплін.

Важливою складовою навчання є усвідомлення здобувачами практичного значення отриманих знань і навичок для особистісного розвитку. Компетентнісно орієнтований підхід і розвиток гнучких навичок (soft skills) допомагають майбутнім фахівцям усвідомити, що набуті вміння є важливим ресурсом, що забезпечує конкурентоспроможність у будь-якій сфері діяльності [17, с. 85]. Отже, вивчення історії української культури сприяє не лише формуванню національно-патріотичних почуттів, а й допомагає виробити навички, необхідні для успішної діяльності в соціумі, професійного зростання та загального розвитку особистості.

Висновки. Отже, здійснене дослідження дає підстави стверджувати, що, попри важливість дисципліни «Історія української культури», її викладанню в українських ЗВО приділяється недостатньо уваги. Глобалізаційні процеси, що призводять до розмивання культурних меж, сприяють формуванню нової культури, яка характеризується масовістю, шаблонністю та поверховістю. В умовах такого розвитку втрачається національна ідентичність та усвідомлення себе як частини певного народу і культурної спадщини. З огляду на ці виклики, вивчення культури стає важливим чинником формування національної свідомості та патріотичних почуттів у молоді. Для збереження національної ідентичності необхідно не лише інтегрувати культуру до шкільної програми, а й активно впроваджувати

відповідні дисципліни у ЗВО. Враховуючи специфіку ЗВО, наповнення курсу «Історія української культури» повинно корелюватися з орієнтацією на заклад, однак повна відмова від цієї дисципліни є неприпустимою. Вивчення української культури сприяє розвитку загальної ерудиції здобувачів, а також формуванню в них гнучких навичок, що безпосередньо впливають на успішність професійної діяльності.

З метою підвищення зацікавленості майбутніх фахівців у курсі викладачі повинні застосовувати різноманітні методи та методики навчання, що дозволяють активізувати участь здобувачів в освітньому процесі. Подальші дослідження цієї проблематики повинні зосереджуватись на пошуку шляхів посилення інтересу до цієї дисципліни, особливо в контексті формування національно-патріотичних почуттів. Окремої уваги потребує розробка інноваційних методів викладання, зокрема впровадження цифрових технологій, що можуть стати незамінними в умовах обмежених можливостей традиційних форм навчання.

Література:

1. Титар О. В. Глобалізація і українські культурні ідентичності: глобальний диктат візуального. *Гуманітарний часопис*. 2012. № 3. С. 64–70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2012_3_10 (дата звернення: 30.01.2025).

2. Степико М. Т. Українська ідентичність у глобалізованому світі. Харків: Майдан, 2020. 258 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/ukrainska-identichnist-u-globalizovanomu-sviti.pdf (дата звернення: 30.01.2025).

3. Мартиненко С. Г. Розвиток освіти, української мови і культури як складових європейського вибору України. *Україна, українська мова – світ XXI століття у діалозі культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості та педагогічних систем* : ел. зб. статей за матеріалами XII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Київ, 25 жовт. 2019 р.). / Київ, 2019. С. 264–270.

4. Шевченко Л. І. Використання екранізацій літературних творів для розвитку мовних навичок та розширення кругозору студентів, які вчать українську мову. *Українська мова і міжкультурна комунікація у глобалізованому світі: виклики та перспективи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 18 жовтня 2019 року). Київ, 2019. С. 33–37.

5. Богиня Л. В., Горбенко Є. В. Репрезентація елементів української культури в практиці навчання іноземних здобувачів вищої освіти. *Current trends in the development of modern scientific thought: The I International Scientific and Practical Conference (*Haifa, September 27–30, 2022). Haifa, Israel, 2022. С. 272–276. URL: https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3448d391-1544-4bb1-9521-e5e2c9dfcbcf/content (дата звернення: 30.01.2025).

6. Гончарук В., Побережець Г., Михайленко С., Бойко І. Особливості викладання української культури й історії у закладах вищої освіти: від традицій до сучасності. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 11(29). С. 983–993. URL: https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11(29)-983-993 (дата звернення: 30.01.2025).

7. Грінченко В. Г. Вивчення історії української культури у європейському контексті (з практики викладання у вищій школі). *Теорія та методика навчання суспільних дисциплін*. 2023. №10. С. 175–184. URL: https://dspace.cusu.edu.ua/items/70418ef4-d156-4add-81ce-be8752ada979 (дата звернення: 30.01.2025).

8. Довга Л. М. Методологічні роздуми про викладання курсу «Історія української культури». *Docendo discimus – Навчаючи вчимося : (методологія нових ділянок історичного знання та її впровадження у навчальні практики : до 25-річчя кафедри історії НаУКМА*) : збірник статей викладачів кафедри. Київ : Дух і Літера, 2020. С. 73–93. URL: https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ea74f293-c1ab-4b0f-b827-4658f442ec75/content (дата звернення: 30.01.2025).

9. Довга Л. М. Методичні рекомендації щодо викладання навчальної дисципліни «Історія української культури». Київ, 2019. 54 с.

10. Юган Н. Л. Фантастика та фантасмагорія в сучасній українській драматургії (конфлікт та персонаж). *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Філологічні науки.* 2019. № 1. С. 202–215. DOI: 10.32342/2523-4463-2019-0-16-21

11. Піщанська В. Козацька культура доби українського бароко: релігійно-естетичний синкретизм духовної сфери : дис. докт. культурології : 26.00.01. Київ, 2018. 433 с. URL: https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2258/Pischanska-disser.pdf?sequence=1&amp (дата звернення: 10.01.2025).

12. Іщенко Є. Віталізація смерті в поезії Василя Стуса. *Слово і Час.* 2006. № 11. С. 69–76. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11222/14-Ishchenko.pdf?sequence=1 (дата звернення: 10.01.2025).

13. Хмельницька Л. Методологія викладання історії культури України у ЗВО у контексті формування національно-патріотичних цінностей. *Український літопис.* 2023. №2. С. 96–108. URL: https://doi.org/10.31470/2786-8583-2023-2-96-108 (дата звернення: 10.01.2025).

14. Бабинська Г. В. Сучасна українська драматургія кінця XX – початку XXI ст.: реальність чи віртуальність. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Мистецтвознавство*. 2011. №1. С. 148–153. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/737 (дата звернення: 30.01.2025).

15. Довга Л., Лігус М. «Українська культура» як дослідницьке поле та навчальна дисципліна: пропозиції до вирішення назрілих проблем. *Філософія освіти*. 2023. Т. 29. № 1. С. 216–235. URL: https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-1-12 (дата звернення: 10.01.2025).

16. Шлемкевич С. Л. Спадщина українських учених-культурологів у контексті викладання навчальної дисципліни «Історія Української культури» у закладах вищої освіти. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2019. Т. 29. № 1. С. 136–138. URL: https://doi.org/10.15421/40290128 (дата звернення: 10.01.2025).

17. Юда Л. А. Проблеми формування гнучких навичок (soft skills) у процесі викладання історії української культури у ЗВО. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2021. Т. 168. № 12. С. 81–86. URL: https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/413 (дата звернення: 10.01.2025).

References:

1. *Tytar,* O. (2012). Hlobalizatsiia i ukrainski kulturni identychnosti: hlobalnyi dyktat vizualnoho [Globalization and Ukrainian cultural identities: the global dictate of the visual]. *Humanitarnyi chasopys – Humanities Journal,* 3, 64–70. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/gumc_2012_3_10 [in Ukrainian].

2. Stepyko, M.T. (2020). *Ukrainska identychnist u hlobalizovanomu sviti [Ukrainian identity in a globalized world]*. Kharkiv: Maidan. Retrieved from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-06/ukrainska-identichnist-u-globalizovanomu-sviti.pdf [in Ukrainian].

3. Martynenko, S. (2019). Rozvytok osvity, ukrainskoi movy i kultury yak skladovykh yevropeiskoho vyboru Ukrainy [The development of education, Ukrainian cinema and culture as a component of the European selection of Ukraine]. *Ukraina, ukrainska mova – svit XXI stolittia u dialozi kulturno-movnykh, moralno-hromadianskykh tsinnostei osobystosti ta pedahohichnykh system : el. zb. statei za materialamy Dvanadtsiatoi Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. – Ukraine, Ukrainian language – the world of the 21st century in the dialogue of cultural-linguistic, moral-civic values of the individual and pedagogical systems: electronic collection of articles based on the materials of the Twelfth All-Ukrainian Scientific and Practical Conference* (Kyiv, Oktober 25, 2019) (pp. 264–270). Kyiv [in Ukrainian].

4. Shevchenko, L. (2019). Vykorystannia ekranizatsii literaturnykh tvoriv dlia rozvytku movnykh navychok ta rozshyrennia kruhozoru studentiv, yaki vchat ukrainsku movu [The use of screen versions of literary works for the development of language skills and the expansion of the circle of students learning the Ukrainian language]. *Ukrainska mova i mizhkulturna komunikatsiia u hlobalizovanomu sviti: vyklyky ta perspektyvy: Materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. – Ukrainian language and intercultural* communication in a globalized world: challenges and prospects: Proceedings of the International *Scientific and Practical Conference* (Kyiv, Oktober 18, 2019*) (*pp. 33-37).Kyiv [in Ukrainian].

5. Bohynia L. V., & Horbenko Ye. V. (2022) Reprezentatsiia elementiv ukrainskoi kultury v praktytsi navchannia inozemnykh zdobuvachiv vyshchoi osvity [Representation of elements of Ukrainian culture in the practice of teaching foreign higher education students]. *Current trends in the development of modern scientific thought: The I International Scientific and Practical Conference* (Haifa, September 27–30, 2022) (pp. 272–276). Haifa, Israel. Retrieved from https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3448d391-1544-4bb1-9521-e5e2c9dfcbcf/content [in Ukrainian].

6. Honcharuk, V., Poberezhets, H., Mykhailenko, S., & Boiko, I. (2024). Osoblyvosti vykladannia ukrainskoi kultury y istorii u zakladakh vyshchoi osvity: vid tradytsii do suchasnosti [Peculiarities of teaching Ukrainian culture and history in higher education institutions: from tradition to the present day]. *Visnyk nauky ta osvity – Bulletin of Science and Education,* 11(29), 983–993. https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-11(29)-983-993 [in Ukrainian].

7. Hrinchenko, V. (2023). Vyvchennia istorii ukrainskoi kultury u yevropeiskomu konteksti (z praktyky vykladannia u vyshchii shkoli) [Studies of the history of Ukrainian culture in the European context (from the practice of teaching at higher schools)]. *Teoriia ta metodyka navchannia suspilnykh dystsyplin – Theory and methodology of teaching social sciences,* 10, 175–184. Retrieved from https://dspace.cusu.edu.ua/items/70418ef4-d156-4add-81ce-be8752ada979 [in Ukrainian].

8. Dovha, L. (2020). Metodolohichni rozdumy pro vykladannia kursu «Istoriia ukrainskoi kultury» [Methodological considerations for teaching the course “History of Ukrainian Culture”]. *Docendo discimus – Navchaiuchy vchymosia : (metodolohiia novykh dilianok istorychnoho znannia ta yii vprovadzhennia u navchalni praktyky : do 25-richchia kafedry istorii NaUKMA) : zbirnyk statei vykladachiv kafedry – Docendo discimus – Teaching we learn: (methodology of new areas of historical knowledge and its implementation in educational practices: to the 25th anniversary of the Department of History of the Ukrainian Academy of Music and Dramatic Arts): collection of articles by the department’s lecturers (*pp. 73–93) Kyiv: Dukh i Litera. Retrieved from https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ea74f293-c1ab-4b0f-b827-4658f442ec75/content [in Ukrainian].

9. Dovha, L. (2019). *Metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia navchalnoi dystsypliny «Istoriia ukrainskoi kultury» [Methodological recommendations for teaching the main discipline “History of Ukrainian Culture”]* Kyiv [in Ukrainian].

10. Yuhan, N. (2019). Fantastyka ta fantasmahoriia v suchasnii ukrainskii dramaturhii (konflikt ta personazh) [Fantasy and fantasy in contemporary Ukrainian dramaturgy (conflict and character)]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia : Filolohichni nauky – Bulletin of the Alfred Nobel University. Series: Philological Sciences*, 1, 202–215. DOI: 10.32342/2523-4463-2019-0-16-21 [in Ukrainian].

11. Pishchanska, V. (2018). Kozatska kultura doby ukrainskoho baroko: relihiino-estetychnyi synkretyzm dukhovnoi sfery [Cossack culture of the Ukrainian Baroque era: religious-aesthetic syncretism of the spiritual sphere]. *Candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from https://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2258/Pischanska-disser.pdf?sequence=1&amp [in Ukrainian].

12. Ishchenko, Ye. (2006). Vitalizatsiia smerti v poezii Vasylia Stusa [Vitalization of Death in the Poetry of Vasyl Stusa]. *Slovo i Chas – Word and Time*, 11, 69–76. Retrieved from http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11222/14-Ishchenko.pdf?sequence=1 [in Ukrainian].

13. Khmelnytska, L. (2023). Metodolohiia vykladannia istorii kultury Ukrainy u ZVO u konteksti formuvannia natsionalno-patriotychnykh tsinnostei [Methodology of teaching the history of Ukrainian culture in the Higher Educational Service in the context of forming national-patriotic values]. *Ukrainskyi litopys – Ukrainian Chronicle*, 2, 96–108. Retrieved from https://doi.org/10.31470/2786-8583-2023-2-96-108 [in Ukrainian].

14. Babynska, H. (2011). Suchasna ukrainska dramaturhiia kintsia XX – pochatku XXI st.: realnist chy virtualnist [Contemporary Ukrainian dramaturgy of the 20th – early 21st centuries: realism or virtualism]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Seriia: Mystetstvoznavstvo – Scientific notes of the Volodymyr Hnatyuk Ternopil National Pedagogical University. Series: Art History*, 1, 148–153. Retrieved from https://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/737 [in Ukrainian].

15. Dovha, L., & Lihus, M. (2023). «Ukrainska kultura» yak doslidnytske pole ta navchalna dystsyplina: propozytsii do vyrishennia nazrilykh problem ["Ukrainian culture" as a research field and a leading discipline: proposals for solving emerging problems]. *Filosofiia osvity – Philosophy of Education*, 29 (1), 216–235. Retrieved from https://doi.org/10.31874/2309-1606-2023-29-1-12 [in Ukrainian].

16. Shlemkevych, S. (2019). Spadshchyna ukrainskykh uchenykh-kulturolohiv u konteksti vykladannia navchalnoi dystsypliny «Istoriia Ukrainskoi kultury» u zakladakh vyshchoi osvity [The legacy of Ukrainian scholars-culturologists in the context of teaching the basic discipline "History of Ukrainian Culture" in higher education institutions]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of the National Technical University of Ukraine*, 29(1), 136–138. Retrieved from https://doi.org/10.15421/40290128 [in Ukrainian].

17. Yuda, L. (2021). Problemy formuvannia hnuchkykh navychok (soft skills) u protsesi vykladannia istorii ukrainskoi kultury u ZVO [Problems of forming soft skills in the process of teaching the history of Ukrainian culture at the Higher Educational Institution]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskyi kolehium» imeni T. H. Shevchenka – Bulletin *of the National University "Chernihiv Collegium" named after T. G. Shevchenko,* 168(12), 81–86. Retrieved from https://visnyk.chnpu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/413 [in Ukrainian].